

Èpica popular

PAU DITO TUBAU

NARRATIVA

Frederic Mistral, *Mireia*.
Traducció de Maria Antònia Salvà.
Edició i pròleg de Lluïsa Julià.
QUADERNS CREMA. Barcelona, 2004.

L'aparició a l'Institut d'Estudis Catalans de la traducció que la poetessa mallorquina Maria Antònia Salvà va fer a principis del segle XX d'un dels grans poemes èpics del cap de brot de la literatura provençal del vuit-cents, el mallanès Mistral, torna a posar d'actualitat entre els lectors d'aquí un dels poemes més llegits i admirats pels prohoms dels cèlebres Jocs Florals del 1859, la majoria de poemes de la Renaixença i encara alguns del Modernisme i el Noucentisme. Mistral va representar per als incipients catalanistes de l'època un exemple imitable de la manera en què una llengua gairebé perduda podia ser recuperada i enaltida amb la col·laboració d'uns quants esperits intrèpids, intransigents i del tot insubornables per la mera aplicació de la paciència i la constància a l'hora de prolongar-ne el propòsit.

Quan el catalanisme es va transformar en nacionalisme de batalla, amb festes, diades i mítings promoguts pel fructífer compendi de sintonies entre l'alta burgesia, la clerecia modernitzada i una llarga sèrie de polítics i d'intel·lectuals que alligonaven les novelles classes mitjanes, és a dir, si fa no fa entre el 1898 i les dues primeres dècades del segle XX, Mistral i els seus *felibres* van acabar convertint-se pels lletraferits del país en referents històrics tan ben considerats, però una pobra gent que només feia literatura per fer literatura i que havia quedat endarrerida i abasgada per l'Estat centralista francès. La idea, més que injusta, era el reflex de la posició d'alguns intel·lectuals al si de la legió noucentista, perquè el bo de Mistral ja havia testimoniats a les memòries (1906) una cosa que era sabuda: el moviment d'alliberació del captiveri en què es trobava la llengua provençal s'havia instituit a mitjans del segle XIX a pesar del menyspreu o la indiferència de la burgesia francesa del Migdia –una dificultat similar, sigui dit de passada, a la que s'ha donat aquí durant els últims trenta anys encara que alguns polítics hagin tractat d'evitar-ho–, concretament en una reunió dels set magnífics de Font-Segugno amb aires de fundació entre religiosa i romàntica. El lideratge de Mistral, en aquell escenari, era gairebé total; la seva visió de la burgesia com a traïdora i venuda a París del tot innegociable. Que

després consentís que l'afalaguessin a les places públiques com a un pírric príncep de províncies ja és una altra història.

UN HOME QUE FEIA IMPRESSIÓ

Verdaguer va rebre'n una mena d'unció beatífica als Jocs Florals del 1868, i setze anys més tard, en passar per París de tornada d'un viatge per Rússia i Alemanya, el va reveure acomodat en plena glòria. L'emmirallament amb el provençal, "mai la vista de cap home m'ha fet tanta impressió", unit a l'enlairada i sacerdotal manera de mirar que el caracteritzava, el van empènyer a creure que la capital bullia agenollada als peus de Mistral, un dels seus, un poeta que havia esmerçat els anys "amant i cantant son passat i recollint les pedres escampades de la llar i del santuari" en comptes de donar un sí fatal a la llei del divorci i la tornada dels embogits de la comuna,

o menys patriarcal que l'havia vist créixer, un ambient amb efluvís de comunió bucòlica i fantàstica que incloïa bovers, pastors, segadors, veremadores i recollidores de l'indret. De la caritativa tradició pairal provenia precisament el record mistralià del nom de Mireia, la qual va convertir en una jove masovera eixerida amb ganes de conèixer les grandeses i misèries de l'amor, fins a fer-la passar de l' enamorament al drama de les passions castrades i el calvari de la verge immaculada. Tot molt del moment (1859), en síntesi d'alè pietós i popular de tendències dispars.

Del talent de Salvà només cal dir que posseïa el do de llengua d'una vilatana incontaminada que llegia amb fal·lera Verdaguer i s'admirava que Alcover, Costa i Carner l'encoratgessin a traduir i escriure versos; do de doll natural, modest i meravellat amb les coses de Déu i de la natura, que va trobar en l'obra de Mistral secretes sintonies, entre altres motius per les similituds entre les seves vivència i les del "més alt cantor de les pastories i altres adorables rusticitats". Amb l'aplicació calcada dels models formals, versos anisossilàbics en estrofes que combinen octosíl·labs amb alexandrins clàssicament francesos, així com algunes cançons en art menor, va realitzar la suma completa fins a aconseguir que els resultats fossin admirables per a un poema de més de sis mil versos.

LA NOVA EDICIÓ

La nova edició de Maria Lluïsa Julià rehabilita l'original de Salvà i aporta la llum necessària per aclarir el destret històric dels abusos comesos per Carner, Fabra i els correctors de l'Institut d'Estudis Catalans sobre el manuscrit, gairebé sempre amb el beneplàcit de la poetessa. Després d'uns anys de pugnes i d'incomptables vaivens, alguns en part indiscernibles, que tenien com a rerefons la fixació del català estàndard i de la llengua literària culta per part d'uns quants caps de colla de les lletres del país, la primera edició remoguda i esporgada va aparèixer el 1917. És una llàstima que la mostra exhaustiva dels múltiples canvis de les diverses edicions no s'hagi vist coronada amb una edició crítica paral·lela, molt substanciosa de cara a tota mena d'anàlisi, en sintonia amb l'article que la mateixa Julià ha publicat recentment sobre el tema en el recull *Miscel·lània Joan Veny*.

Ara que la literatura amenaça de convertir-se en una franja marginal de les seccions de societat i espectacles, un Frederic Mistral empeltat de saba mallorquina i fortor de terra antiga és tota una troballa.



L'ESCRITOR OCCITÀ FREDERIC MISTRAL (1830-1914)

Mistral va ser un exemple de la manera de recuperar una llengua

aquells viciosos de la llibertat, la igualtat i la fraternitat que ultratjaven el nom de Déu i volien convertir la magna França en un paratge decadent.

Si es descompten els referents escrits d'Homer, Virgili i els trobadors –amb la Bíblia sempre al capdavant–, els herois i les heroïnes de Mistral eren els integrants de la petita menestralia més

POESIA

Carn nova

GEMMA CASAMAJÓ

Montserrat Manent,
Cant del puig de Randa.
EDICIONS DOCUMENTA BALEAR.
Palma, 2004.

Transflora, *Cant del puig de Randa*, l'escrupulositat, el compte i la minúcia de l'obra escrita amb dedicació i afecte. Montserrat Manent, nascuda a Barcelona però volguda per les terres Balears –així ho constata la publicació de part de la seva obra en editorials illenques–, conjuga una veu poètica afectada i escaient, que es presenta com un llarg cant esberlat en dues ales.

L'extens poema és ple d'allò que James Joyce va anomenar epifanies, els instants en què les emocions cristallitzen. Epifanies que tenen com a marc de referència Ramon Llull i el puig de Randa i que obliguen el lector a traslladar-se entre d'altres complements circumstancials de lloc i de temps. El remot binomi Llull-Randa s'entafora en aquesta carn nova que és el poemari; la travessa de cap a cap i planteja els seus ets i embuts. Un altre cop, doncs, la poeta alludeix a un topònim mallorquí, que al final esdevé polisèmic, tal com ho feu en *Camí de Petra*.

L'extens poema és ple d'allò que James Joyce va anomenar epifanies

El cant, així s'especifica en el prefaci del llibre, està gestat i parit al mateix puig de Randa, en un llarg període de meditació que abraça més de vuit anys. El jo poètic, atret per l'escenari natural, llaura versos que es perboquen impudicament entre la molsa, la túnica de boira, les tiges nanes i els núvols rebecs. I tot seguit juxtaposa tots aquests elements atorgant al lector l'absoluta autoritat de lligar-los. ("Retorno a tu, cercle màgic de col·lites / en el meu cos hi colgo la llavor / sota l'arada, de ferida afanyosa. / Bèstia de dol m'ajuda en l'esbrossada".) Si, en general, podem afirmar que la poesia converteix l'el·lipse en un dels seus vèrtexs semàntics; en la segona part d'aquest *Cant* –en què es produeix un canvi de to gradual i calculat– aquesta convenció es constata: tot és al·ludit i és el lector l'únic que ha de fer sentit. Fer sentit a aquesta nova interlocució –d'arrel franciscana– amb un antic savi com és Ramon Llull, a través d'una lírica de notable regularitat sonora i amb un predomini de la impregnació emocional. Val la pena, doncs, acostar-se a aquest cant que és carn nova d'antics referents.